

HU ISSN 0866-6032

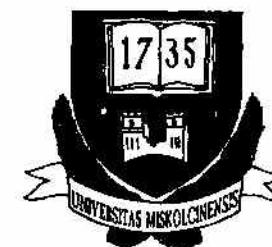
PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCINENSIS

SECTIO JURIDICA ET POLITICA

HELMECZI ANDRÁS

A BETÉTI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK KIALAKULÁSÁNAK
ELSŐ ÁLLOMÁSAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FRANCIA
ÉS A NÉMET FEJLŐDÉSI ÚTRA (AZ 1870-ES ADHGB-IG)

TOMUS XX/2.

MISKOLC UNIVERSITY PRESS

2022

A BETÉTI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK KIALAKULÁSÁNAK ELSŐ ÁLLOMÁSAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FRANCIA ÉS A NÉMET FEJLŐDÉSI ÚTRA (AZ 1870-ES ADHGB-IG)

HELMECZI ANDRÁS*

I Röviden a betéti részvénytársaságokról

Annak ellenére, hogy a betéti részvénytársaságok száma a részvénytársaságokéhoz és a betéti társaságokéhoz képest elenyésző, a betéti részvénytársasági formában működő társaságok gazdasági jelentősége egyáltalán nem tekinthető jelentéktelennek. A betéti részvénytársaságok jogi helyzetéből fakadóan ezek olyan vállalatok, amelyek kifejezetten egyéni jellegű vezetés mellett meglehetősen nagy alaptőkével rendelkeznek. A betéti részvénytársaságok általában nagyobb családi vállalkozások, melyek különlegességét sokrétű üzleti tevékenységük biztosítja.

A betéti részvénytársaságok emellett átmeneti társasági formaként is ismeretesek. A személyegyesítő társaságok gyakran első lépésként betéti részvénytársasággá alakulnak, majd később részvénytársasággá átalakulva működnek fel a piacon.¹

A betéti részvénytársasági forma segítségével a személyegyesítő társaságoknak a részvénytársaságok egymástól független tagsági formájába történő átmenet is fokozatosan megoldható, mert a betéti részvénytársaságban ma lehetőség van a lekötött névre szóló részvények és a bemutatóra szóló részvények közötti fokozatok kialakítására, a társaság részvényei pedig tőzsdeképesek.

Általában azon vállalkozások működnek betéti részvénytársaságként, amelyekben az üzleti tevékenységet elsősorban maguk a korlátlan felelősséggel bíró tagok (mintegy vállalkozók) végzik személyesen, vagy pedig e személyek kezdek arra, hogy a vállalatot üzletvezető tagként és egyszemélyi felelősként

*DR HELMECZI ANDRÁS

doktorjelölt

Miskolci Egyetem ÁJK, Kereskedelmi jogi Tanszék

3515 Miskolc-Egyetemváros

szessék, továbbá magukra vállalják a társaság gazdálkodási sikereiért vagy kudarcaiért való személyes felelősséget.²

A betéti részvénytársaság önálló jogi személyiséggel rendelkező társasági forma, sem a betéti társaságnak, sem pedig a részvénytársaságnak nem faja. Vezetési struktúrájára a személyegyesítő társaságokra vonatkozó szabályok elvei vonatkoznak, vagyoni viszonyaira pedig főként a részvénytársaságokra irányadó szabályok érvényesek. Ebből következik, hogy a betéti társaságoktól az előírásoktól, amelyek a vállalatok vezetési struktúráját határozzák meg, csak az alapszabályban foglaltak szerint lehet eltérni, a vagyoni viszonyokat pedig szabályoktól pedig nincs eltérési lehetőség.

A betéti részvénytársaság meghatározó tényezője az önállóan eljáró, jogilag vállalkozási szabadsággal rendelkező, személyesen felelős tag, és kevésbé folyó üzleti tevékenységbe bekapcsolódó, az szükséges alapítókéhoz hasonló részvételű betéti részvényes. E társasági formánál a betéti részvényes személyi értékű közreműködési és ellenőrzési joga egészíti ki a személyében felelős tag általános személyes felelősségét – mint az az egyszerű bt.-nél is megfigyelhető.

Számos esetben a személyesen felelős tag jogai még erősebben jelennek meg a betéti részvényesekkel szemben: az alapszabály például megfoszthatja a betéti részvénytől azon jogától, hogy olyan ügyleteknél közreműködjön, amelyek a társaság iparszerűen üzemeltetett kereskedelmi tevékenységének szokásos körében történő részvételétől túlmennek. Ennek megfelelően a személyesen felelős tag üzletvezetési jogaitványai kifejezetten megerősödnek. A személyében felelős tag társaságból való kizárásának lehetősége a tag kizárására korlátozódik, hiszen ha a korlátlanul felelős tag (aki mellel az üzletvezetést mindenképpen, de gyakran a tényleges üzleti tevékenységet is ellátja) kilépne, maga a társaság sem működhetne tovább betéti részvénytársasági formában.

Más esetekben viszont igenis korlátozott a személyében felelős tag üzletvezetési jogosultsága. A társaság vezetése ugyanis a felügyelő bizottságot vagy a tanácsadó testületet, mint a betéti részvényesek egyedi szervét – amely lehet az igazgatótanács, a részvényesek választmányja, a taggyűlés illetve az ellenőrző bizottság – általános, mindenre kiterjedő együttműködési joggal ruházhatja fel. E szerv ellenőrzési joga megegyezik a részvénytársaságok felügyelő bizottságának ellenőrzési jogával, sőt kiterjed a vállalkozók együttműködési jogára is. Ugyanakkor a személyében felelős társasági tagokat csak meghatározott időtartamra lehet kinevezni, vagy biztosítani kell az egyszerűsített visszahívás feltételeit. Így fordulhat elő az, hogy a személyesen

² Gessler, Ernst-Hefermehl, Wolfgang-Eckardt, Ulrich-Kropff, Bruno: Aktiengesetz mit Kommentar, Band V. (241. szakasz - 290. szakasz), München 1986. Zweites Buch 2. o.

felelős tagok a társaság belső viszonyulban mint alkalmazott üzletvezetők tevékenykednek.³

Jelen tanulmány a továbbiakban a betéti részvénytársaságok történeti kialakulásával foglalkozik, figyelemmel arra, hogy mint társasági forma a gyökerei több más kereskedelmi társaságban keresendők.

2. Fejlődési utak és fokozatok

A betéti részvénytársaságok kialakulását három nagy fejlődési fokozatban követhetjük nyomon. Elsőként azon egyesülési formák megjelenését kell kiemelnünk, amelyek nemcsak a betéti társaság és a betéti részvénytársaság előfutárai voltak, hanem a részvénykereskedelem alapelveire is befolyást gyakoroltak. A második fejlődési szakaszban elválik egymástól a betéti társaságok és a betéti részvénytársaságok fejlődése, és kialakulnak olyan társaságok, amelyek megfeleltek a mai értelemben vett betéti részvénytársaságoknak. A harmadik fejlődési stádiumot a XIX. században elkezdődött kodifikációs folyamatok jelentették.

Amit fejtegetésünk elején le kell szögezni, hogy a szakirodalomban igencsak vitatott, milyen kapcsolatban áll a betéti társaságok és a részvénytársaságok fejlődése és működése a betéti részvénytársaságokhoz viszonyítva. A kérdést azért sem lehet egyértelműen megválaszolni, mert ezek a nagyjából különválasztható történeti folyamatok az egymástól eltérő jogrendszerekben és különböző gazdasági feltételek között egymással párhuzamosan fejlődtek, és összességükben vezettek a mai társasági formák kialakulásához. Ehhez még az is hozzájárult, hogy a jogi szaknyelvben a *Code de commerce* kibocsátása előtti időben a társasági formák nem mindig voltak pontosan körülírva. Az ebből adódó nehézségek a társasági jogi formációk utáni kutatásban is jelentkeznek, ezért a korai társasági típusoknál gyakran előfordul, hogy más-más társasági típushoz nyernek besorolást. Az itáliai St. Georges Bank például egyes források szerint az első részvénytársaságként van feltüntetve⁴, míg mások betéti részvénytársaságnak tekintik.⁵ Egyértelműen nem lehetséges azt kijelenteni, hogy a betéti részvénytársaság magából a részvénytársasági formából fejlődött ki vagy sem, az viszont valószínűsíthető, hogy mindkét

¹ Gessler - Hefermehl-Eckardt-Kropff 7. o.

² Henrich, Dieter-Cereghetti, Remo: Das italienische Aktienrecht, Frankfurt a. M. 1976. 21. o. és Niederlag, Hans-Herman: Juristische Person als Gesellschafter einer Kommanditgesellschaft auf Aktien, Münster 1973. 13. o.

³ Elschenbroich 20. o. és Lehmann, Karl: Das Recht der Aktiengesellschaften Bd. 1. 1898. 47. o.

sági jogi forma egymás mellett fejlődött párhuzamosan, és egyben yásolták is egymás fejlődését.⁶ Az alábbiakban a részvénytársaságok, a i társaságok és a betéti részvénytársaságok történeti fejlődésének azon usát kívánom bemutatni, amelyekben a formációk egymásra hatása nylag jól nyomon követhető.

betéti társaságok és a betéti részvénytársaságok középkori előfutárai

etéti részvénytársaságok történetét leginkább az határozza meg, hogy ulásában nem találunk olyan folyamatosnak tekinthető és egyértelműen erhető fejlődési vonalat, amely bármelyik ma ismeretes társasági formához ne. A betéti részvénytársaságok kialakulásában mind a betétekre vonatkozó vek, mind pedig a részvényjog szabályai szerepet kaptak, míg bizonyos ési szakaszokban ezek egymás mellett éltek, mivel a betétekre vonatkozó t önmagukban is befolyással voltak a részvénytársaságok kialakulására. elvek a késői középkorban gyökereznek, annak ellenére, hogy már a római is ismerte azon társasági formát, amelynél a tagoktak korlátozott volt a őssége.⁷ A római jogban a *societas*, a „társaság” személyek szövetezése (azaz gyakorlatilag személyegyesítő társaságról van szó), amely engedett vagyoni célra jött létre, és a tagok vagyoni hozzájárulása – kező kikötés híján – egyenlő volt. Jellemzője volt még, hogy a társaság íre rendelkezésre bocsátott vagyonnak nem kellett folyamatosan a társaság ődéséhez rendelkezésére állnia. A római jogi *societas* azonban nem nlítható össze a mai betéti társasággal, mivel ez utóbbiban a betétes (kültag) őssége az csak általa a társaság rendelkezésére bocsátott vagyoni betét éig terjed, a magánvagyonával nem felel.

A középkort megelőzően a társaságok olyan jogi formációkba voltak tette, és olyannyira különbözőek voltak, hogy nem lehetséges azon pkori társasági formák előzményeinek tekinteni őket, ahol a tagok ősség már korlátozott volt. Tipikusan a középkort megelőzően az egyes asági társasági formák és az irányadó jogi konstrukciók keveredtek nással, mivel e társaságok legtöbbször tartós és szoros üzleti kapcsolatban k egymással (és ez nem csak a mai értelemben vett kereskedelmi jellegű itműködést jelenti, hanem gyakran a közvetlen pénzügyi érdekeltségek létét is).

Entrop, Bettina: Die Kommanditaktiengesellschaft, Schweizer Schriften zum Iels- und Wirtschaftsrecht Bd. 112. Zürich 1988. 22. o.

dschmidt, Levin: Alte und neue Formen der Handelsgesellschaft (Vortrag in der Iischen Gesellschaft zu Berlin) Berlin 1892. 8. o.

A társaságok fejlődési folyamatára meghatározó befolyással volt az egyházi kamattilalom, egészen pontosan annak a semmibe vétele. Gyakori volt a folyósított kölcsönökre kivetett túlzott kamat (különösen az erőn felül költskező nemesség részére adott pénzösszegek után, melyet sokszor nem tudtak a kölcsönvevők visszafizetni, így a kölcsönadók a hűbéri jogon járó jövedelemforrások, pl. bányák hosszabb-rövidebb ideig tartó kiaknázásának jogát szereztek meg a kölcsön törlesztése fejében - amiből végül a kölcsön ősszegének többszörösére tettek szert), és ezzel az egyre nagyobb mértékű nyereség megjelenése, amelyhez az kereskedelmi életben virágzó üzleti formációk szoros együttműködése is szükséges volt (mint azt a mai közgazdasági szellemesség is tartja: csak sok pénzből lehet még többet csinálni...). Az eladósodott világi nemesség – persze a köztudottan kapzsi egyháziakkal karöltve – egyre szigorúbb uszoratórvények kiadására készítette az uralkodókat, ezért az üzleti formációk új üzletvezetési megoldásokra kényszerültek. Mivel az uszoratilalom lehetetlenné tette volna a tőketársaságok nyereségének felhalmozódását, kifejlődött a *societas sacri officii* formája. E társasági formában üzletvezetőnek vettek fel egy olyan tagot, akinek személye és tevékenysége azt a látszatot biztosította, hogy az ő személyes munkája, a társaság üzletvezetésében az általa végzett tevékenység az alapja a társaságnál megjelenő hatalmas gazdasági haszonnak.⁸

Az uszoratilalom indirekt módon azt is előidézte, hogy nem csak a kereskedelmi társaságok közötti gazdasági együttműködés struktúrája alakult át nagymértékben, hanem az egyes társaságok anyagi bázisának nagyságrendje is. A betéti társasági forma, és ezzel együtt a betéti részvénytársasági forma kialakulása a középkorban vette kezdetét, és mindkét társasági forma olyan elemekkel rendelkezett, amelyek a mai társasági formáknál is meghatározó tényezőknek bizonyulnak.⁹ Az alábbiakban majd olyan korai társasági formációk rövid bemutatására kerül sor, amelyek együttesen járultak hozzá a személy- és tőkeegyesítő társaságok mai fogalmaink szerinti kialakulásához.

A betéti társaság közvetlen előzményének tekinthető társasági formák a X. századi Itáliában jelentek meg, *commendanak* vagy *colonnának* nevezték őket, és a tengeri kereskedelmi társaságok előképeinek tekinthetők. Később a tengeri kereskedelem mellett ez a formáció bankügyleteknél és más kereskedelmi tevékenységek körében is mind nagyobb jelentőségre tett szert.¹⁰ A *commendare* ige azt jelenti, hogy rábízni valakire valamit, illetve ajánlani valakinek valamit, és ez azzal állt szoros összefüggésben, hogy a *commendator*

⁸ Endermann, Wilhelm: Das deutsche Handelsrecht, Heidelberg 1865. 343. o.

⁹ Sethe, Rolf: Die personalistische Kapitalgesellschaft mit Börsenzugang, Köln 14. o.

¹⁰ Elschenbroich 18. o.

hitelező, aki a szabad tőkével rendelkezett) kőszpénzt vagy árut bízott egy hajóskapitányra (*tractator* vagy *commendatar*) azzal, hogy a kapitány – felhasználva a tengereken átnyúló kereskedelmi kapcsolatait – azokkal olyan kereskedelmi ügyleteket hajtson végre, amelyek hasznot hoznak. Ezt a hasznot (*commenda*) pedig felosztottak egymás között.

XIV. századtól kezdve még nagyobb teret nyert az üzleti kapcsolatok, amelyekben több személy közös vagyona került be az üzleti vállalkozás pénzügyi alapjába, amellyel a *commendatar* többnyire a vállalkozás tevékenységét (*colonna*) folytatott. A *commendatar* mindig felelt a hitelező felé, a hitelező viszont nem felelt a kereskedőnek.

Később a XV. században is találkoztunk olyan típusú vállalkozásokkal, amelyek szintén több ügylet lebonyolítását vagy pedig az üzleti kapcsolat kialakítását és fenntartását célozták (*societas per viam litterarum*), ahol a szerződő felek között legtöbbször kereskedőket és bankárokat találhatunk.¹¹

A részvénytársaság kialakulása szempontjából meghatározó típusú vállalkozások kialakulása Franciaországban

A részvénytársaság kialakulásának igen lassú formálódási folyamata nem csak Franciaországban is megfigyelhető.¹² Itt 1673-ban került ki a *Code de Commerce*-ben, mely már magán viselte a mai értelemben vett részvénytársaság lényegi ismertetőjegyeit, vagyis azt, hogy a társasági tagok felelőssége a befizetett betétekkel járulnak hozzá a társaság kereskedelmi tevékenységéhez. Ezt követően indult el nemcsak ezen társulási forma, hanem a társasági tagok közötti különbségek kikristályosodása is. A betéti társaságok széles körű elterjedése a XVII. és XVIII. században következett be, ami a részvénytársaságok felépítésében és a hosszú távú finanszírozásban rejlő lehetőségek kihasználásának köszönhetően. Megfigyelhető azonban, hogy Itáliában, Franciaországban és Svájcban a megoldás sokkal gyakoribb társasági formaként jelent meg az évszázadokban, mint Európa északi területein.

A társasági formák további fejlődésének megértéséhez fontos megemlíteni, hogy a francia *société en commandite* fogalom eredetileg különböző, jogilag eltérő társasági alakulatokat takarhat. Egyrészt olyan társaságot jelent, amelyben az egyik társasági tag személyében korlátlanul felelős, a másik tag felelőssége pusztán az általa a társaság rendelkezésére bocsátott

vagyoni betétek összegére korlátozódik. Azt a másik társasági formát, amelyet szintén a *société en commandite* fogalma jelöl az jellemzi, hogy minden társasági tagnak korlátozott a felelőssége. Ezen társasági forma jogszabályi alapját a XIV. Lajos által 1686 májusában kibocsátott ediktum teremtette meg, amely egyben létrehozta az ún. *Assicuranz* Társaságot, melyet hivatalosan is *société en commandite*-ként jelölték meg, annak ellenére, hogy üzletvezetője (a *gérant*) csak saját pénzügyi betéte erejéig volt felelős.

A mai értelemben vett részvénytársasághoz hasonló társasági formákat két különböző megjelölés is megilleti a forrásokban.¹³ Azon nagy gazdasági társaságokat, amelyeket világkereskedelmi és kolonizációs céllal hívtak életre, *compagnien* névvel jelölték, míg a kisebb volumenű kereskedelmi tevékenységet végző részvénytársaságokat továbbra is a *société en commandite* fogalom alatt találjuk. A betéti társaságok és a részvénytársaságok ezen közös gyökere azonban nem teszi teljesen egyértelművé azt, hogy a betéti részvénytársaság közvetlenül a részvénytársasági formából, vagy a részvénytársaság a betéti társaságból illetve a betéti részvénytársaságból fejlődött volna ki. Ezt a bizonytalanságot természetesen a nyelvhasználati eltérések, a gyakran pontatlan, félrevezető társasági megjelölések is fokozzák.

Azon társasági forma szervezeti felépítése és tipizálása, amely leginkább hasonlított a mai fogalmaink szerint vett betéti részvénytársasághoz, szintén meglehetősen sok bizonytalan elemet hordoz magában. Az általánosan elfogadott nézet szerint az első betéti részvénytársaságként létrehozott gazdasági társaság Franciaországban az 1716-ban alapított *Law & Co. Bank* volt. Az bizonyos, hogy nevét alapítójától, John Lawtól kapta, az viszont máig vitatott, hogy ez a bank megegyezik-e a szintén Law által alapított *Banque Royale*-al vagy sem. Tekintettel arra, hogy mindezekig csak az 1717-ben alapított Mississippi Társaságra korlátozódott a bemutatásra szóló részvények kibocsátásának joga, a XV. Lajos által 1721. január 21-én kibocsátott királyi dekrétum már széles körben engedélyezte a betéti részvénytársaság azon jogi formájának alkalmazását, amelynek élén egy korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartozó direktórium állt.¹⁴ Az, hogy a korabeli gazdasági viszonyok között a *Code de commerce* kibocsátásáig milyen mértékben nyert teret ezen társasági jogi forma, a forrásokból nem deríthető ki egyértelműen, de a *Code de commerce* 38. cikkelyéből és a korabeli állásfoglalásokból arra

¹³ Sethe 16. o.

¹⁴ Vogt, Gustav: Zur Theorie der Handelsgesellschaften, insbesondere der Aktiengesellschaft, in: Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht (a továbbiakban: ZHR) I. kötet 1858. 477. o.

telhetünk, hogy az 1807 előtti időkben a betéti társaságokat általában kikibocsátása mellett alapították.¹⁵ A mai részvénytársaságok közvetlen előzményeként szolgáltak a XVII. század folyamán – a kolonizáció felgyorsulásának köszönhetően – a olmi társaságok (*Handelskompagnien*), amelyek főleg Angliában és óban terjedtek el, de Franciaországban is megjelentek.¹⁶ Ezek a k olyan kereskedelmi ügyletek lebonyolítását végezték, amelyekkel hen megvalósítható volt a merkantilista gazdaságpolitika. sségük volt a kereskedelmi tevékenység alapjául szolgáló hatalmas óglet, amely általában saját vagyonként került be a társaságba (*fonds*), zekre osztva határozták meg a tagok felelősségének mértékét. A *fonds* zásra bocsátását határidőhöz kötötték, a XVIII. század közepétől pedig a aiptőkéjének megteremtése (azaz a vagyont már az alakuláskor zásra kellett bocsátani – *fonds perpétuel*) volt az általános, mely n tagok között általában egyenlő részekre osztott. Ez a mai társaságokra is jellemző elem azonban nem mindig valósult meg. Alánul. Az egyes kereskedelmi társaságok nagymértékben függtek az ofolyástól, különösen az állam gazdaságpolitikájának liberalitásától, lánban a bemutatóra szóló részvények kibocsátásának engedélyezésében ott meg. A befolyásolás egyik eszköze az *oktroi* volt, amellyel az adott állami privilégiumokban részesült. Ezen kedvezmények mértéke az rsaságokat tekintve egymástól igen eltérő volt, és az általános jog ásától való eltérés mértékének meghatározásában nyilvánult meg. Ide a korporációként (köztestületként) mint jogi személyként való működés e, adózási kedvezmények elnyerése vagy a társaság helyzetének engedélyezése is. A társaság gazdasági céljai és az állami mértéke alapján a korabeli irodalomban sem kereskedelmi társaságként, lami intézetekként vannak megjelölve.

Uz idő előrehaladtával a direkt állami beavatkozással szemben egyre szörepet kaptak a szabályrendeletek, és ennek köszönhetően bizonyos ás figyelhető meg a hatalmi viszonyokban, mely fokozatosan a tagok szerepére irányította a figyelmet. Erre tekintettel a társaság lán egyre dominánsabban avatkozhatott be a társaság gazdasági nójába, és általánossá vált a közgyűlés befolyásának erősödése is. Az llyuk által kialakított társaságok formálódása oda vezetett, hogy minden ltráság saját életet élhetett, és a különböző társaságok alaptípusokat ik.

7. o.

78. o.

A XVIII. század jelentős változásának tekinthető a részvényjog nagyiramu fejlődése, amely tulajdonképpen válasz volt a korabeli részvénytársaságok visszaéléseire, és a Mississippi Társaság 1720-ban bekövetkezett szétesésére. A visszaélésekre leginkább a bemutatóra szóló részvények adtak lehetőséget, és ez igen gyakran részvénycsaláshoz vezetett. Ez elsőként 1688-ban a Brandenburgi-Amerikai Társaságnál ütötte fel a fejét, de a bemutatóra szóló részvények széles körű elterjedésének köszönhetően mind gyakoribb problémát okozott Franciaországban is.¹⁷ A csalásokra igen változatos reakciók születtek válaszul. 1717-ben például betiltották a bemutatóra szóló részvényeket – kivéve a Mississippi Társaságot –, de 1721-ben újra engedélyezték alkalmazását. A kereskedelmi forgalom biztonsága érdekében azonban szükségessé vált az állam beavatkozása. Angliában például 1720-ban kiadásra került a *Bubble Act*, amely egészen 1825-ig hatályban maradt.¹⁸ Ez a szabály megtiltotta és büntetéssel súlytotta a társasági részesedések átruházását a többi társasági tag hozzájárulása hiányában (a tagoknak a társasági részesedésekre vonatkozó elővásárlási jogának egyfajta előfutára), továbbá állami engedélytől tette függővé olyan társaság megalapítását, amelyben a részvényesek egyetemlegesen felelősek. E szabályozásnak köszönhetően Anglia hosszú időre levált arról a fejlődési folyamatról, amely a kontinentális Európa részvényjogát jellemezte.¹⁹

A tagok egyre növekvő befolyása, amely a kereskedelmi társaságok gazdasági tevékenységében megfigyelhető volt, azt eredményezte, hogy a XVIII. század közepétől kezdve fejlődni kezdtek a magántársaságok. Ezek között Franciaországban számos részvénytársaságot is találunk, és itt kell kiemelniük a témához kapcsolódó porosz törvényalkotást is. Az 1794-es Allgemeines Landrecht megkülönbözteti egymástól a társaságokat és azon személyegyesüléseket, amelyeket több állampolgár úgy hoz létre egy közös cél elérése érdekében, hogy ezzel állami privilégiumot élvez, de csak abban az esetben, ha tevékenységük valamilyen közhasznú célra irányul. A *Code de commerce* azonban néhány olyan fejlődési folyamatot is elindított, amely megteremtette az átmenetet az oktroi- és a koncessziós rendszer között, ami egyben döntő jelentőségűnek bizonyult a részvényjog és a részvénytársaságok kialakulásában.²⁰

¹⁷ Mollé: Die Lehre von den Aktiengesellschaften und den Commanditgesellschaften und Aktien, Berlin 1875. 35. o.

¹⁸ Gower, L. C. B.: Principles of Modern Company Law 5th ed., London 1992. 24. o.

¹⁹ Gower 19. o.

²⁰ Sethe 19. o.

Az addig bemutatott és ezután következő, a társasági jogban változó fejlődést és a részvénytársaság, a betéti társaság és a betéti énytársaság alkalmazási területeinek egymástól való fokozatos eltérését a elhalmozás egyre növekvő igénye hívta életre. A gyorsuló iparosodás addig ellen mértékben követelte meg a gazdasági társaságok részvételét most már csak a kereskedelmi, hanem az ipari szférában is. Míg a betéti énytársaságoknál a társaság pénzügyi alapjait megteremtő személy a ének értéke erejéig vállalja a pénzügyi kockázatot, ugyanakkor a személyes ssőget elhárítja, addig a részvénytársaságok számos részvényessel ilkoznak, és az egy személyben egyébként megoldhatatlan feladatokat itosen látják el, mindezt anélkül, hogy a részvényeseknek személyes ssőget kellene vállalniuk. Részesedésük minderre tekintettel átruházható és kúthető. Sok előnyös tulajdonságuk ellenére a részvénytársaságok edősét számos tényező fékezte. A részvénytársaság jogi formája kélsőségre adott alkalmat, és részben a csalások megakadályozása miatt kúth koncessziós rendszer még tovább torzította a fejlődést. Mindez a betéti énytársaságok egyre szélesebb körben való alkalmazásához vezetett, yektől a társaság pénzt biztosító tag személyes felelősséggel terhelt valódónok átruházása igen korlátozott volt.

A betéti részvénytársaság kialakulása Németországban, külön tekintettel az ADHGB-t megelőző szabályozási tervezetekre

A társasági jog fejlődését leginkább azzal jellemezhetjük, hogy az egyes nányok politikai széttagoztsága miatt a társasági jog is rendkívüli ínflációt mutat.²¹ A betéti részvénytársasági forma csak viszonylag későn, 19. század elején jelent meg a kereskedelmi életben, és kétvágányú fejlődési maton ment keresztül.²² Azokon a tartományi területeken, ahol a *Code de rerce* még a napóleoni uralmat követően is hatályban maradt, a betéti énytársasági formával gyakran találkozunk a joggyakorlatban. Ennek oka, cz a forma személyegyesítő társaságként került szabályozásra és ezért nem kozott rá az ún. koncessziós, tehát az engedélyeztetési kényszer, amely stország legtöbb területén érvényesült a részvénytársaságok kozásában. Az engedélyezhez szükséges kötelezettségek teljesítése

1) Schmidt 155. o.

2) A 5. o. mintegy 250-re teszi a betéti részvénytársaságok számát az 1870-ig é időkben.

bizonyos nehézségekkel járt, így a gazdasági szereplők általában nem szívesen választották vállalkozásuk jogi formájául a részvénytársaságot.²³

A részvénytársaságok három formája különböztethető meg a XIX. században:

- Azok a részvénytársaságok, amelyek alapítását engedélyhez kötötték, és elvben nem rendelkeztek jogi személyiséggel, hanem a társaságok (*Sozietät*) közé kerültek besorolásra. Ez azzal a következménnyel járt, hogy a részvényesek személyükben *pro rata* feleltek a társaság tartozásaiért.²⁴
- Az engedélyeztetési kötelezettséggel alapítható részvénytársaságok közül is megkülönböztethetjük azokat, amelyekre az a) pontban említett kötelezettség csak korlátozottan vonatkozott.
- A harmadik csoportot azok a részvénytársaságok alkották, amelyek az alapítási engedéllyel együtt megszerezték jogi személyiségüket is.

Az engedélyezési eljárás meglehetősen körülményes és hosszadalmas volt, többnyire több, mint egy évig is eltartott. Ezen azért nem csodálkozhatunk, mert a részvénytársaságok számát bizonyos határok között kívánták tartani. A társaságok alapszabályainak is tartalmazniuk kellett azt, hogy alávetik magukat az engedélyezési eljárásnak, amely azzal a következménnyel járt, hogy minden egyes alapszabály-módosítás újabb engedélyezési eljárást vont maga után. Ez a gyakorlati élet szempontjaitól meglehetősen idegen szabályozási mód nem felelt meg a társaságok által kitűzött céloknak, mivel egyértelműen az állami érdekeket védte, amely abban állt, hogy a részvénytársaságokhoz szorosan kapcsolódó kockázati tényezőket a hatalom ellenőrzése alatt tudja tartani, és folyamatosan biztosítsa a társaság közhasznúságát.

Ugyanakkor az állami befolyás a magántársaságok alapítása és tevékenysége során csak korlátozottabb módon valósulhatott meg. Az alapítási terv elvárható (és elvárt) megalapozottságát nem mindig lehetett biztosítani. Figyelemmel arra, hogy az engedélyezési eljárás lefolytatásával megbízott hivatali apparátustól túl sokat követeltek, és folyamatos ellenőrzés alatt tartották munkájukat, gyakran az is előfordult, hogy a tartósnak és erősnek ígérkező vállalkozások engedélyezésére is nemet mondtak. Az engedélyeztetési rendszer nem tudta tehát biztosítani a már meglévő vállalkozás gazdasági és az elvárásoknak megfelelő – ügykezelési stabilitását sem. A társaság tagjai ezzel szemben bíztak a látszólagos biztonságban, és emiatt gyakran hajlandóak voltak

²³ Elsőként az 1838-as porosz vasúti törvény mondta ki a koncessziós kötelezettséget, majd ezt követően az 1843-as részvénytörvény is rögzítette ezt.

²⁴ Otto von Gierke: Das deutsche Genossenschaftrecht Band I. Berlin 1868. 1101. o.

lani a tőkebefektetésük fölötti külön elvonásból.²⁵ A bizonytalan és lan szabályozás okozta a betéti részvénytársasági forma egyre szélesebb való elterjedését Németországban. Ebben a tekintetben először azokra et területekre kell koncentrálni, ahol a *Code de commerce* hatása esült. Az 1841-ben, Kölnben alapított *Rheinische Zeitung* például betéti ytársaságként jött létre abból a megfontolásból, hogy elkerüljék a ytársasági formával együtt járó hátrányokat.

Ugyanúgy ahogyan Franciaországban, itt is hiányzott az a részletes i szabályozás, amely az alapszabály kialakítását a magánautonómia utalta volna. Ez oda vezetett, hogy az akkor szokásosan bevett bályi rendelkezések a részvénytársaságok szervezeti felépítéséhez igen an szabták meg a betéti részvénytársaság szerkezetét. Így az alapítók egy pillérből álló szervezet hoztak létre, amely egyrészt az elnökségből (en), az igazgatótanácsból vagy felügyelő bizottságból valamint a lésből állt. A betéti részvénytársaság személyesen felelős tagjai az s után részvényeket kaptak. Az üzletvezetést ki lehetett váltani, mivel egy esen felelős tag kizárása nem kellett, hogy maga után vonja a társaság inését. A törvényi szabályozás hiányából kifolyólag viszont az is lult, hogy az alapszabály megsértése vagy az erre felhatalmazott felügyelő ág ellenőrzési funkciója szanció nélkül maradt.

A betéti részvénytársaságok elterjedésének késlekedését leginkább il a nehézségekkel magyarázhatjuk, amelyek a társaság működésének ászakor mutatkoztak. A sokszor bizonytalan francia importra alapított edelmi társaságokra ez különösen jellemző volt. A szakirodalomban ó vélemények egy része úgy foglalt állást, hogy a betéti ytársaságok fejlődése szoros kapcsolatban áll nem csak a részvény- gokkal, hanem a közkereseti társaságokkal és a betéti társaságokkal is,²⁶ ások egyértelműen a francia jogi megoldást tekintik a német betéti ytársaságok előképének, méghozzá a francia mintájú betéti társaság alfajának tartják.²⁷

engedélyeztetési rendszer ezen tapasztalatai később a német kereskedelmi könyvbe is bekerültek a hamburgi képviselők azon javaslatára, amelyet a könyv előkészítésére összehívott kölni konferencián terjesztettek elő. Sethe

mann 342. o. és Kuntze: Prinzip und System der Handelsgesellschaften in: ZHR 3) 177. o.

aud, Achilles: Das Recht der Commanditgesellschaften, Leipzig 1881. 110. o. és Itz: Actiencommanditgesellschaften in: Jahrbuch des gemeinen deutschen Rechts, 7) 326. o.

A betéti részvénytársaságok törvényi szabályozásának hiánya ellenére a betéti részvénytársaságok első éveit viszonylag nyugodtan teltek el Németországban, és ezen társasági forma adta visszaélések, amelyek Franciaországban igen gyakoriak voltak, elkerülték Németországot. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy még nem igazán volt elterjedt társasági forma, de közrejátszott ebben az a körülmény is, hogy a Rajna-menti területek korai betéti részvénytársaságai törvényi korlátozás alá estek, ugyanis a bemutatóra szóló papírok kibocsátásához előzetes állami engedélyt kellett kérni. Erre tekintettel a betéti részvénytársaság minden részvényének névre szóló részvény kellett lennie, ami szűkebb teret hagyott a papírokkal történő spekulációknak és más visszaéléseknek.

Poroszországban és azon tartományi területeken, ahol nem érvényesültek a *Code de commerce* szabályai, még nem volt olyan önálló kodifikáció, amely érintette volna a betéti részvénytársaságokat. A gyakorlatban azonban a *Code de commerce* jelentős befolyást gyakorolt a gazdasági társaságok alapítására, és a társaságokra vonatkozó egyes törvényjavaslatokra. A fejlődés kiindulópontja a széles körben elterjedt, és akkoriban még „csendes társaságnak” nevezett betéti társaság volt, amely megfelelt a franciák betéti társaságának, és a XVII. század közepétől mind elterjedtebb lett Németországban is. A társaság tagságát egyrészt több olyan üzlettulajdonos alkotta, akik mind jogosultak voltak az üzletvezetésre és személyes felelősséggel tartoztak, másrészt pedig tagjai voltak a csendes társak is, akik csak betétjüket szolgáltatták és az üzletvezetésből ki voltak zárva.

A kereskedelmi jogi törvénytervezeteknek megfelelően, a francia előképre támaszkodva született meg tehát a betéti részvénytársaság formája Németországban. Ezek közül az 1839-ből származó Württembergi Királyság kereskedelmi törvénykönyvének tervezete tartalmaz olyan rendelkezést, amely alapján a betéti társaság tőkéjét bemutatóra szóló részvényekké lehet felosztani.²⁸ Egy másik tervezet, a Németország általános kereskedelmi könyvének 1848-49-es tervezete már meg is nevezi az új társasági formát, „betéti részvénytársaságként” jelölve azt meg.²⁹ E tervezet a betéti részvénytársaságok esetén kifejezetten megtiltja a bemutatóra szóló részvények kibocsátását, míg a „rendes” részvénytársaságoknál lehetőség van erre a megoldásra, de csak előzetes engedélyezés alapján. Ez a német tervezet – a bemutatóra szóló részvények tilalmától eltekintve – minden tekintetben a francia kereskedelmi jogi példára hagyatkozott.³⁰

²⁸ A tervezet 236. cikkelye rendelkezik így. Renaud 72. o.

²⁹ 70-72. cikkely

³⁰ Sethe 44. o.

A porosz államok kereskedelmi törvénykönyvének 1856-os tervezete zen is tovább lépett, „részvényeken alapuló csendes társaságnak” nevezte társasági formát, mint olyan kereskedelmi társaságot, amely elkülönített főmeggel rendelkezik, és erre alapítja üzleti tevékenységét. Alapvetően lt az a lépés, amellyel a csendes társaság jogi önállóságot nyert. A tervezet megalkotói immár jogi személyiséggel ruházták fel ezt a si formát, bár ellentmondást okozott az, hogy továbbra is a „csendes y” fogalmat alkalmazta rá. Az viszont tény, hogy ez a „csendes társaság” iton már egy jogi személyiséggel rendelkező betéti társaság.³¹ Az iménti nondás csak – viszonylag későn – a német általános kereskedelmi yköny (ADHGB) tervezetének elkészítésekor nyert felismerést, és ennek elően 1861 óta tettek különbséget a betéti társaság és a csendes társaság a között, mely különbségtétel a mai értelemben véve is irányadó e két mra.

A továbbra is „részvényeken alapuló csendes társaság”-ként vezett betéti részvénytársaság alapítása továbbra is mentesült az előzetes llyoztatás alól. Mivel a porosz törvénytervezet alkotói az 1856-os francia lt követték, itt is igyekeztek kiépíteni a betéti részvénytársasági formával vinnzádeléssel szembeni hatékony védelmet. A tervezet ezért szigorú lüket szabott a betéti részvénytársaság alapításához, így például a betéti nytársaság szervezeti szabályzatának részletesen kellett rendelkeznie a filót megillető jogokról. Továbbá a „csendes társak” nem képviselheték a igot, de az üzletvezetésből nem voltak kizárva, ellenőrző szervként pedig zú felügyelőbizottság felállítását írta elő a tervezet.³² A betéti nytársaságok ezen tervezet alapján a gyakorlatban már a tételes jogi cnció megszületése előtt is megjelentek Németországban. Azonban estült felettük bizonyos kontroll, amit a nagyrészvényesekből és az alapító ol álló gyűlés valósított meg (és amely nem lehetett azonos a illéssel), ami ellenőrzési jogán keresztül befolyással lehetett a társaság tevékenységére. Ellentétben a francia megoldással, itt megtalálhatjuk a lóra szóló részvények kibocsátásának kifejezett tilalmát, és ennek lőben a részvényátruházás kimerítő szabályozását, valamint a társaság yzésére vonatkozó szabályokat is.

Németországban is általános tendencia volt, hogy az ipari vagy edelmi társaságot alapítani szándékozók az alapításhoz szükséges llyeztetési kötelezettséget úgy igyekeztek megkerülni, hogy nytársaság helyett „részvényeken alapuló csendes társaságot”, azaz betéti

³¹ Anschütz 337. o.

³² Tervezet 149. és 165. cikkelye. in: Anschütz 336. o.

részvénytársaságot hoztak létre. Ezt a gyakorlatot az igazságszolgáltatás lt tolerálta, a porosz ALR nem szabott *numerus clausus*t a kereskedelmi társaságoknak, és ezzel tulajdonképpen engedélyt adott a csendes társaságok gyakorlatban való továbbfejlesztésére. Így részvényekkel is létre lehetett hozni csendestársaságot, amellyel megvalósult a mai értelemben vett betéti részvénytársaságok kialakulása. 1850-es években, a kereskedelmi törvényköny tervezetével párhuzamosan alakult meg számos, a fenti szabályozásnak megfelelő társaság Poroszországban és más német tartományokban is.³³ A legjelentősebb példának tekinthető az 1851-ben David Hansemann által Berlinben alapított, és 1856 óta „részvényen alapuló csendes társaság”-ként működő Diskont Társaság,³⁴ valamint az 1856-ban létrejött Berlini Kereskedelmi Társaság, amely 1970-ben összeolvadt a Frankfurti Bankkal és betéti részvénytársaság formájában Berlini Kereskedelmi- és Frankfurti Bank cégnév alatt egészen 1995-ig működött.³⁵ Számos bank és pénzügyintézet sorolhatunk még e körbe: a Berlini Áruhitel Társaságot, a Königsbergi Porosz Kereskedelmi Társaságot, a Breslavi Sziléziai Bankszövetséget, a Magdeburgi Kereskedelmi Társaságot és a Berlini Bankszövetséget is. Hogy miért épp bankok választották társasági formájukká a betéti részvénytársasági formát azzal magyarázható, hogy a részvénytársaság alapításához szükséges engedélyeztetés okozta nehézségeket a politikai és gazdasági okokból még fejletlen és rendezetlen bank- és pénzügyviszonyok között az alapítók nem tudták felvállalni.

Az engedélyeztetési eljárás kijátszásának lehetősége mellett a betéti részvénytársasági forma további előnyöket is biztosított tagjainak. A részvények megkönnyítették a társaság tevékenységének finanszírozását, amely az egyre fokozódó iparosodási folyamatban megfelelő biztosítékot jelentett a gyakran változó vállalkozói személyi kör mellett is. A növekvő tőkeigény könnyebben kielégítést nyert, mint a betéti társaságoknál, ugyanis ott az volt tapasztalható, hogy egy új tag belépésekor bonyolulttá vált a tagok jogállásának újrendezése.

A nagy iramú vasútépitési munkálatok és más nagy beruházások során gyakran állt elő készpénzhiány, amelyet a részvényekkel való fizetéssel többnyire sikerült áthidalni. Ennek megfelelően ugyan újabb személyek kerültek be részvényesként, de az üzletvezetés továbbra is egy kézben maradhatott méghozzá úgy, hogy a részvényeseknek csak igen korlátozott beavakozni

³³ Anschütz 327. o.

³⁴ A társaság közgyűlésének 1856. január 9-i határozata alapján betéti részvénytársasággá alakult át. Elschenbroich 21. o.

³⁵ A társaság 1995-ben részvénytársasággá alakult át, magasabb pénzügyi haszon elérése érdekében.

igük volt a társaság üzletpolitikájában. Ilyen érdekeltségi helyzetet ilhatunk számos családi vállalkozás esetében is, amelyeknél a tagok generációról generációra növekedett. Az egyszerű betéti társaságok tagjai irán választották ezt az új jogi formát, mert a társasági részesedések hatóságát tekintve nagyobb rugalmasságot biztosított. Az üzleti kötelezettség megkerülésének lehetősége és az egyéb előnyök miatt, hogy a betéti részvénytársaság 1856-tól kezdve nem csak a bankok, hanem más területeken is egyre népszerűbb lett, leginkább a Rajna és Vesztfáliában terjedt el: Alsberg Betéti Részvénytársaság (Münster), Hilt Társaság (Oberhausen), Müller Társaság, Tourneau u. Co. (Köln), P. mann u. Co. (Bonn).³⁶

A betéti részvénytársaságok alapszabályainak struktúrája azt mutatja, hogy a társaságok szerkezetükben erősen orientálódtak a részvénytársasági forma irányába, így például a személyesen felelős tag kizárásának és az új vételének részletes szabályait is tartalmazzák. Ezen túlmenően a már említett három szerkezeti felépítés is következetesen rögzítésre került. Az új jogi forma elterjedésének következtében mind határozottabban alakult meg a törvényi szabályozás iránti igények, amelyek egyúttal a betéti részvénytársasági forma által lehetővé tett visszaéléseket is meg kívánták orvosolni.

Mint már említettük, a gyakorlati életben az egyes tervezetek alapján létrejöttek betéti részvénytársaságok, azonban ezek a tervezetek nem adták meg a szükséges szabályozást a részvényjog területén. A gyakorlati alkalmazási problémák egyre sürgetőbbé tették az egyes tervezetek törvényre emelését, amit a gazdasági folyamatok is erősítettek. Fontos állomás volt 1833-ban a Németországi létrejötte, ami a belső vámhatárok lebontása mellett megnyitotta az országos részvénytársaságok, így a betéti részvénytársaságok elterjedése előtt. Ezzel már említettük a vasútépítésbe bekapcsolódó társaságok szerepét, amelyek az új közlekedési móddal párhuzamosan – a betéti részvénytársasági formában – előmozdították, elsősorban a tőkeigényes beruházást igénylő ipari tevékenység számára.

Ezzel az elterjedéssel egyenes arányban nőtt a tételes jogi szabályozás igénye is. A korábban ismertetett tervezetekon kívül érdemes kiemelni az 1833-ban megalkotott száz részvénytörvény-javaslatot, amely már elvi szinten szabta meg a betéti részvényeseknek az általuk szolgáltatott betétek erejéig való felelősségét.

Már ez jelentős előrelépés volt, mégis a XIX. század közepéig számos hiányzó okot, amely végül az ADHGB-t megelőzően önálló részvényjogi

szabályok napvilágra kerülését eredményezték. Ezek közül alapvető jelentőséget tulajdoníthatunk a porosz részvénytársaságokról szóló 1943-as törvénynek. Ebből ugyan hiányoztak a társaság belső szervezetre vonatkozó részletszabályok, mégis bizonyos rendelkezései jelentős befolyással voltak az ADHGB kodifikációjára. Ebben a körben meg kell még említenünk még egy speciális törvényt, mégpedig a vasúti részvénytársaságokról szóló porosz törvényt, mely engedélyezte a bemutatásra szóló részvények kibocsátását is.

4. Összegzés

Jelen tanulmány azt a fejlődési utat igyekezett bemutatni, hogy a kontinentális Európában milyen társasági formákban találhatók meg a betéti részvénytársaság gyökerei, és milyen gazdasági és politikai hatások készítettek arra a későbbi középkori és újkori vállalkozókat arra, hogy ötvözzék a részvénytársasági forma által biztosított rugalmas piaci működés lehetőségében rejlő előnyöket a betéti társaság beltárgyját terhelő korlátlan személyes felelősségből eredő korlátokkal, ugyanakkor egyfajta befektetői biztonsággal. A dolgozat – a francia fejlődés, mint meghatározó alap ismertetését követően – döntően a német tartományok kereskedelmi társaságainak fejlődését mutatja be, mindenekelőtt azon törvénytervezetek bemutatásával, amelyek az első egységes német kereskedelmi törvény (Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch – ADHGB) megszületésében fontos szerepet játszottak.

Die erste Schritte der Entwicklung der Kommanditgesellschaften auf Aktien, besonders in Frankreich und in Deutschland (bis zum Erlaß des ADHGB von 1870)

Die Zahl der Kommanditgesellschaften auf Aktien ist - verglichen mit der Zahl der Aktiengesellschaften und Gesellschaften mit beschränkter Haftung - klein. Aber es wäre falsch, wollte man die wirtschaftliche Bedeutung der KGaA allein an der Zahl der in dieser Rechtsform betriebenen Unternehmen messen. Die KGaA hat in einem solchen Entwicklungsprozess dort ihre Bedeutung behalten, wo starke Unternehmerpersönlichkeiten die Geschäfte des Unternehmens führen, oder doch Personen jedenfalls bereit sind, das Unternehmen als geschäftsführende Gesellschaft weitgehend eigenverantwortlich zu leiten und die persönliche Haftung für den Erfolg ihres Wirtschaftens zu übernehmen.

Die Entstehung der KGaA läßt sich drei Entwicklungsstufen gliedern. Zunächst entstanden Assoziationsformen, die gleichzeitig als Vorläufer der Kommanditgesellschaft und der KGaA gelten können und auch die Entwicklung des Aktienprinzips beeinflussten. Später kam es zur Bildung von Gesellschaften, die dem

lehetőség
tapasztalt
szárna ge
is gyakr
átruházh
engedély
oda veze
kőrében,
mentén t
Eintrach
Wagenr

hogy a
megoldá
tag felv
korább
került.
jelentek
részvény
akadály

már létr
kielégjt
nehézsé
az új ga
Vámun
utat ré
Példakt
mely –
formát
szektor

iránti i
1836-b
tartalm
korláto

vitára

36 Seth

heutigen spezifischen Verständnis der KGaA trennte sich also. Elemente des sich - in Deutschland recht langsam - entwickelnden Aktienwesens gewannen Bedeutung. Die letzte Stufe stellt die 19. Jahrhundert beginnende Kodifizierung dar.

Als direkte Vorläufer der heutigen Aktiengesellschaften gelten die im 17. und 18. Jahrhundert im Zuge der Kolonisierung gebildeten *Handelskompagnien*, die vor allem in England und Holland, in zweiter Linie aber auch in Frankreich gegründet werden. Kennzeichnen für sie ist aufgrund des enormen Kapitalbedarfs zumeist schon ein eigenes Vermögen und dessen Aufteilung in Anteile, die zugleich die Haftungsgrenze der Gesellschafter nach innen und außen darstellen.

Die Rechtsentwicklung des deutschen Gesellschaftsrechts ist zunächst gekennzeichnet durch eine der politischen Zersplitterung in Einzelstaaten entsprechende Rechtsvielfalt. Infolgedessen setzte die Herausbildung der KGaA relativ spät ein, nämlich erst zu Beginn des 19. Jahrhunderts, und vollzog sich zweigleisig. Die Landesteile, in denen der *Code de commerce* auch nach dem Sturz der napoleonischen Herrschaft weitergalt, erlebten ein Ausweichen auf die KGaA. In den Landesteilen Preußens und den anderen Ländern, in denen der *Code de commerce* nicht galt, existierte noch keine einseitige Kodifikation zur KGaA. In der Praxis gewann der *Code de commerce* aber zunehmend an Einfluß auf die Gesellschaftsgründungen, und auf Gesetzgebungsvorhaben. Entscheidend für die spätere Kodifizierung der KGaA war der *Entwurf eines Handelsgesetzbuchs für die preußischen Staaten* von 1836, in dem die *stille Gesellschaft auf Aktien* bezeichnete Rechtsform, wie alle Handelsgesellschaften, als Sondervermögen behandelt wurde. Mit diesem Schritt veränderte man das Wesen der "stillen Gesellschaft" grundlegend und verwandelte sich in ein rechtlich selbständiges Gebilde.